

Marten Douwes Teenstra
1795 - 1864

Boer en schrijver

Een niet altijd even vriendelijk en sympathiek mens maar, volgens de heer G. Zijlma

“Oordelen we niet al te gestreng over de man en vergeten wij niet het harde levenslot dat hem ten deel viel.

Niet de mens maakt de omstandigheden, maar de omstandigheden maken de mens.”

Wie was Marten Douwes Teenstra?

Hij werd in 1795 geboren te Ruigezand, gem. Oldehove en overleed in 1864 te Ulrum.

Marten Douwes Teenstra was getrouwd met Gesina Debora van der Lei, geboren 1791 te Baflo en overleden in 1871 te Ulrum.

Haar ouders waren ds. Theodorus Johannes van der Leij (1757 – 1818), het laatst predikant in Baflo en Geertruida (Adam) Tebbens (1768 – 1830).

Marten Douwes Teenstra was een zoon van Douwe Martens Teenstra (1768 – 1823), die samen met zijn broer Aedsge in 1794 het Ruigezand inpolderde en daarop twee boerderijen stichtte.

De boerderij van Douwe Martens is het eerst gebouwd. Thans bewoond door de fam. Gardeniers.
Het is de westelijke boerderij. Dit is dus de geboorteplaats van M.D. Teenstra.
De boerderij van Aedsge Martens is de oostelijke boerderij.

Douwe Martens Teenstra was getrouwd met Jantje Luijes Dijkhuis, geboren 1765 op Warkemaheerd te Vierhuizen en overleden in 1805 te Ruigezand.

Douwe Martens Teenstra was een zoon van Marten Aedsges Teenstra, geboren 1742 te Teerns (Friesland) en overleden in 1806 te Zuurdijk, op de boerderij die later Castor genoemd word. (Nabij de Stoepemaheerd).

Hij was getrouwd met Elisabeth Bentema van Beintemahuis, bij Westergeest.(Kollumerland)

Marten Aedts ges was een zoon van Aedtge Derks Teenstra, geboren in 1713 te Goutum en in 1758 te Teerns overleden. Hij was getrouwd met Barber Martens (1716 – 1803) uit Oudwoude. Barber was een afstammeling van Duco Martens (Martena), een Fries edelman, die in de 80-jarige oorlog in 1597 Staatsch Commandant was van de Schans te Zoutkamp. Van Teerns is zeer waarschijnlijk ook de naam Teenstra afgeleid.

0510

Bekende personen en families

Plannen tot verdere studie vonden geen doorgang, hoewel dit gezien de omgeving waarin Marten Douwes opgroeide, niet vreemd geweest was. Hij leerde als kind pianospelen en kocht in 1810 een kabinetorgel.

Zijn vader had, evenals zijn grootvader, zelf een bibliotheek. Voor die tijd zeker niet gewoon. Als in juni 1823 Dirk van Hogendorp en Jacob van Lennep tijdens hun voettocht door Nederland (zoals te lezen in het boek: Lopen met van Lennep) ook de boerderij op het Ruigezand mogen bekijken, hoewel Douwe Martens in de mooie kamer is opgebaard, vertellen ze dat er op de korenzolder veel ster- en natuurkundige instrumenten waren opgesteld. In 1817 verkocht Douwe instrumenten voor de collectie van de Groninger Academie. Ook Douwes derde vrouw Barber Hendriks Siccama was zeer belezen en in het bezit van o.a. een microscoop.

Toen Eise Eisinga (van het Planetarium) Franeker voor enige tijd moest verlaten, vond hij onderdak bij Douwe Martens.

Maar het boerenleven trok Marten Douwes zeer. Als élève (leerling) op de boerderij ‘Onrust’, van zijn oom Bronno Dijkhuis leerde hij het boerenwerk van alle kanten kennen.

Eind maart 1818 bezocht M.D. Teenstra met zijn vriend Gijsbertus v.d. Ley diens moeder te Baflo. Martens vriend was een zoon van de patriotse (en zeer vermogende) ds. v.d.Ley en Geertruida Tebbens, een dochter van Adam Tebbens. (Marten Aedsges en Douwe Martens voelden zich ook door het gedachtengoed van de patriotten aangetrokken).

Bij die gelegenheid ontmoette hij Gesina opnieuw en er sloeg een vonk over.

Op 27 november 1818 trouwden ze.

Eerst woonden ze enige tijd op een klein plaatsje buiten Ulrum. In 1819 kwam de bouwvallige boerderij van Jan Reinders Dijkema, weduwnaar, aan de pas ingedijkte Noordpolder te koop. Het gebouw stond aan de binnenkant van de in 1718 gelegde middeldijk en was geheel, ook het voorgebouw, nog met stro gedekt.

Een boerenplaats met het recht der beklemming van 16,5 juk uiterdijksland, alsmede 160 jukken ongescheiden polderland, kwelder met aanwas en afslag. Bovendien verkochten Dijkema en zijn kinderen 10,5 juk onder Westernieland “ Hörs”, een behuizing met de beklemming van 15 jukken uiterdijksland met een hoek polderland onder Westernieland, alsmede de beklemming van de andere halvescheid van 160 jukken polderland en kwelder.

Dit alles voor f 60.100,--

Bronno Luies Dijkhuis kocht het geheel. (Hij trad op als bieder voor Teenstra.)

Dat er voor een polderboerderij werd gekozen heeft misschien ook te maken met de kennis die zijn vader had opgedaan met het in cultuur brengen van ingedijkt land. Men wist dat er goed bouwland van te verwachten was.

Er werd voor f 40.000,-- boerenbeslag aangeschaft en het polderland werd in cultuur gebracht.

Marten en Gesina bouwden er nieuwe schuren op, waarin woongelegenheden.

Ze noemden het geheel “Arion”.

(Het huidige voorhuis is ca. 1858 gebouwd door Meekhoff Doornbosch.)

In totaal kost het dan f 100.000,--

Maar toen de tijden, vrij plotseling, slechter werden en een geweldige daling in de prijzen van de landbouwproducten volgde, kwamen Marten en Gesina in de problemen.

Het geheel was gefinancierd met slechts een kwart eigen vermogen. Er was, letterlijk, zelfs voor de meest welgestelde boeren, bijna geen geld te verkrijgen.

Ook vader Douwe kon niet bijspringen, want deze was zelf ook in de problemen gekomen.

En dus verhuurde Teenstra in 1824 zijn landerijen aan Adam Tebbens van der Leij.

Zelf zeilde hij met de *Abel Tasman* naar Nederlands Oost-Indië, om geld te verdienen.

Bij zijn vertrek schreef hij in een lang gedicht o.a.

Ik minde en trouwde een vrouw
om haar bekoorlijkheden;
Die tijd, die gouden tijd
is vijf jaar maar geleden.

en voor zijn pasgeboren en zieke zoontje

“Afscheidsgroet aan Douwe”

Verhoor o God mijn tranenbede

En geef me in mijn boezem vrede

Daar 'k in mijn hart naar adem hijg,

'k Beveel mij en mijn dierbre panden

Algoede Vader in uw handen

Verhoor o God – ik ga – en zwijg.

Omdat het nieuw aangetreden bestuur in Oost-Indië geen waarde aan zijn aanbevelingspapieren hechtte en zijn beperkte financiën een lang ambteloos verblijf niet toelieten keerde hij terug naar Nederland, armer dan ooit.

Over deze periode, de reis naar Indië en zijn verblijf in Kaapstad schreef hij (in briefvorm)

Hij verbleef in Kaapstad, wegens ziekte, van 12 maart tot 7 juli 1825. Zes weken was hij

buiten Kaapstad. Uit zijn beoordeling over de slavernij blijkt dat hij Doopsgezind was

(evenals zijn vader en grootvader) en - tijdens zijn periode in de Oost- bij de Vrijmetselaars

was. De brieven van de door hem bezochte streken bevatten een groot aantal gegevens

omtrent de bodem, de economie, de bevolking, het bestuur, enz.

- Het gedeelte dat op Zuid-Afrika betrekking heeft, is ter gelegenheid van de Riebeeckfeesten

in 1952 herdrukt. Ook op internet vindt men (Marten Douwes Teenstra.nl) verscheidene

geschriften en boeken van Teenstra. -

Op 21 augustus 1826 kocht Jan Reinders Dijkema zijn vroegere bezit, als schuldeiser van

Teenstra terug voor f21.000,-- Teenstra was geruïneerd.

Na de gedwongen verkoop van “Arion” ging de familie Teenstra in Baflo wonen, waar

Marten Douwes in 1827 tot gemeente-ontvanger werd benoemd, in de plaats van de bekende mr. Wichers.

De inkomsten uit dit ambt, 3% van de omzet, waren niet toereikend om zelfs maar een

eenvoudige levenswijze te voeren en dus moest de familie opnieuw bijspringen.

Een nieuwe poging om een behoorlijk inkomen te verkrijgen leidde Marten naar Suriname.

In 1828 ontving hij een benoeming als rijkscultivateur en inspecteur van bruggen, wegen en waterwerken in Suriname.

Marten D. Teenstra vertrok naar Suriname, zijn vrouw en kinderen gingen in Ulrum wonen, in het huis op "Louten" dat in 1820 door zijn schoonmoeder werd gebouwd.

Hij verbleef in Suriname van 1828 – 1834. In deze periode schreef hij verschillende werken over Suriname en West-Indië.

Maar ook hier verloor hij de gunst van de mensen en de gouverneur, die wél waardering had voor zijn werk, door zijn felle kritiek. Teenstra nam ontslag.

Na zijn terugkeer in 1834, ging hij bij zijn gezin in Ulrum wonen en noemde z'n huis Noord-Indië. (Het huis is thans afgebroken, maar het laatst door de familie Loots bewoond.)

Hij is nog enige tijd directeur geweest van een grote landbouwonderneming op het pas binnengedijkte Eierland, op Texel, maar door verschil van inzicht met zijn Hollandse opdrachtgevers over de exploitatie keerde hij in 1837 naar Ulrum terug, waar hij zich voorgoed vestigde.

Als zaakwaarnemer en publicist waren zijn inkomsten zodanig, dat hij met zijn gezin zonder al te grote zorgen kon leven. Bovendien zorgden de persoonlijke inkomsten van zijn vrouw, die buiten het faillissement waren gebleven, voor een welkome aanvulling.

M. D. Teenstra had een grote behoefte zijn voorgelacht te eren en tegelijk zichzelf en zijn vader te verdedigen tegen het verwijt dat ze zelf schuldig waren aan hun financiële ondergang.

Hij schreef in 1837: Geschiedkundige- beknopte aantekeningen der familie Teenstra.

Waarschijnlijk heeft hij ook de aanzet gegeven tot het plaatsen van de gedenkplaat voor Douwe M. en Aedsge M. in de koormuur van de kerk van Oldehove.

Van zijn hand zijn veel publicaties verschenen o.a.

Groninger Volksverhalen, 1840 Booze Kunsten 1846 en 1848 en

Volksvooroordelen en Bijgeloof, 1858.

Maar ook het volksboekje Hans Hannekemaaiër wordt aan hem toegeschreven.

Origineel typisch (soms satirisch) zijn de versjes over personen als meester Faber en ds. Snethlage, beiden van Den Anel. Of het vers dat hij in 1843 tijdens een bijeenkomst in de bovenzaal van het waarhuis te Noordpolderzijk schreef:

Wij zitten hier op ons gemak
Tevreden met een pijp tabak,
een glaasje saam te drinken.
Men voelt zich hier zoo vrij en blij,
De kimmen zijn zoo ruim en vrij,
waar Rottums huis en duinen blinken.
Hoe ruim en helder is 't verschiet
als men zoo noordwaarts henen ziet.
't Gebied der wintervorst ligt daar,
men vindt er rups nog ambtenaar
zoo groote plaag voor vele landen. etc.

Een anoniem drukwerk, waarin de spot met het gemeentebestuur te Winsum werd gedreven en in 1823 door Teenstra bij Eekhoff werd uitgegeven, werd door Klaas Meijer, kastelein te Baflo verkocht.(En hoewel deze in het bezit was van de benodigde vergunning voor het verkopen van drukwerk etc. leverde dit hem, behalve enige winst ook een gevangenisstraf van 6 weken op.)

Van 1844 – 1863 was hij redacteur van Marten Douwes landbouwalmanak, dat algemeen werd gewaardeerd.

Marten Douwes Teenstra is begraven in Ulrum, op het kerkhof aan de Snakkeburen. Boven zijn graf staat een eenvoudige tombe, met op elk van de vier zijden een vers van het gedicht dat door hem zelf gemaakt is.

Ter gedachtenis van Marten Douwes Teenstra
oud indische ambtenaar, geboren op het
Ruigezand 17 September 1795,
overleden te Ulrum den 19 October 1864

Hier staat zijn laatste koffer
In 't stille graf,
Het stof behoort aan 't stof
Hij lei zijn reiskleed af.

De onsterfelijke geest
Met hoop en geest verwant
Reikt boven het begrip
Van 't menschelijk verstand,

Maak U in nedrigheid
Door liefde en deugd bemind,
Vertrouw op God - Hij is
Uw Vader - gij zijn kind.

Daarnaast ligt de grafzerk van zijn echtgenote, waarop te lezen:
Rustplaats van Geziena Debora van der Ley,
echtgenoot van Marten D. Teenstra,
Geboren te Baflo 7 November 1791
overleden 10 Mei 1871

Geraadpleegde literatuur:

I.J. Botke - Het schrijfboek van Marten Aedsges
I.J. Botke – Boer en heer: De Groninger boer 1760 – 1960.
J.S. Van Weerden – Marten Douwes Teenstra 1795 – 1864
Boersma Kruijenga en v.d. Tuuk – Boerderijen in het Halfumbt

L.B. Datema-Brugma